

מסכת מדות

פרק ראשון

משנה א: א-תל

י-יד. חמשה לויים שמרו על חמשה שערי העזרה.

ט-יח. ארבעה לויים שמרו על ארבע פנותיה של העזרה, מבחוץ לעזרה. וטעמו של דבר ששמרו מבחוץ ולא מבפנים, כדי שאם יתעייפו יוכלו לשבת, כי בעזרה עצמה אסור לשבת.

יט. ואחד בלשכת הקרבן, ששם שהו הבהמות המיועדות לקרבן, כדי לבקרם אם יש בהם מום.

כ. ואחד בלשכת הפרוכת, שבה היו אורגים את הפרוכת, והיא היתה באחד התאים הסובבים את ההיכל.

כא. ואחד לאחורי בית הכפורת, בין קדש הקדשים ובין החומה המערבית של הר הבית.

משנה ב:

איש הר הבית היה מחזר ובודק על כל משמר ומשמר, האם אנשיו ממלאים את תפקידם כשומרים, ואינם נרדמים.

ואבוקות דולקין [בתוך זכוכיות שהגינו על האש מהרוח] היו לפניו של כל אחד ואחד מהשומרים, כדי שיוכלו לקום לפני איש הר הבית כבואו לבודקם. וזה היה סימן הבדיקה הראשון, אם השומר קם לפני איש הר הבית.

בשלשה מקומות היו הכהנים שומרים בבית המקדש:

א. בבית אבטינס, שהיא לשכה שהיתה בנויה מעל "שער המים" בדרום העזרה [ראה ציור], ונקראת אותה לשכה על שם משפחת אבטינס, שהיו מפטמים בה את הקטורת.

ב. ובבית הניצויק, שהיה בנוי על תקרה הסמוכה ל"שער הניצויק", בצפון העזרה, והיו על תקרה זו תמיד גחלים בוערות, מחשש שמא תכבה האש שעל המזבח, ויוכלו אז לקחת משם אש [ועיין בריש מסכת תמיד שהבאנו את ביאור הרא"ש].

ג. ובבית המוקד, שהוא מקום מקורה בתקרה עגולה בצורת כפה, והיתה מצויה בו תמיד מדורת אש כדי שיוכלו הכהנים להתחמם. והיו זקוקים לכך משום שהתהלכו יחפים בשעת העבודה.

והלויים היו שומרים בעשרים ואחד מקום. ואלו הם:

א-ה. חמשה לויים היו שומרים על חמשה שערי הר הבית.

ו-ט. ארבעה לויים שמרו על ארבע פנותיו של הר הבית — מתוכו, בתוך חומות הר הבית.

צורה! שהיתה מצויירת עליו צורתה של שושן הבירה, להראות את מרותה של מלכות פרס, אשר שלטה בארץ ישראל בתחילת בנין בית שני, שבו כהן גדול השורף את הפרה האדומה, וכן הפרה האדומה עצמה, וכל מסעדיה, האנשים העוסקים בה, יוצאים דרכו להר המשחה, אל מקום שהוא בדיוק מול פתח ההיכל, ששם היו שוחטים את הפרה, ושורפים אותה.

משנה ד:

שבעה שערים היו בחומת העזרה:

שלישה — בצפון.

ושלישה — בדרום.

ואחד — במזרח.

השער שבדרום הוא שער הדלק, שדרכו הביאו עצים למערכה.

השער השני לו בדרום הוא שער הבכורות, שהיו מכניסים דרכו את הבהמות הבכורות, ששחיטתן כשרה גם בצד הדרומי של העזרה.

השער השלישי לו בדרום הוא שער המים, שדרכו היו מביאים בחג הסוכות את המים ממעיין השילוח לצורך ניסוך מי החג.

השער שבמזרח הוא שער נקנור.

ושתי לשכות היו לו לשער נקנור. אחת מימינו ואחת משמאלו [ראה ציור].

אחת — לשכת פנחס המלביש, שהיה ממונה על בגדי הכהונה.

ואחת — לשכת עושי הביתון, שהיה עושים

וכל משמר שאינו עומד לפני איש הר הבית, אומר לו איש הר הבית: שלום עליך! כדי לבדוק בדיקה נוספת אם הוא ער או ישר.

ואם ניכר שהוא ישן — חובטו במקלו!

ורשות היה לו לשרוף את כסותו, מעילו, כעונש על שנרדם.

והב, הכהנים האחרים, אומרים: מה פשר קול הנשמע בעזרה? הרי זה קול בן לוי אשר הוא לוקח ובגדיו נשרפים — לפי שישן לו על משמרו.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: פעם אחת מצאו את אחי אמא ישן — ושרפו את כסותו!

ושני חידושים הוסיף רבי אליעזר בן יעקב: האחד, שאפילו כהן חשוב נענש אם נרדם. והשני, שאינו נענש בכפליים, גם במלקות וגם בשריפת כסותו, אלא מקבל רק עונש אחד.

משנה ה:

המשה שערים היו לחומה המקיפה את הר הבית:

א-ב: שני שערי חולדה — מן הדרום, שהיו משמשין שערי כניסה ויציאה.

ג. שער קיפונום מן המערב, שגם הוא היה משמש כשער כניסה ויציאה.

ד. שער טדי מן הצפון — לא היה משמש כלום, שלא נבנה אלא לתפארת הבנין. ולעתים היו עוברים דרכו דרכו חתנים או אבלים.

ה. שער המזרחי, עליו — "שושן הבירה"

בה את מנחת החביתין הכהן הגדול מקריב בכל יום, מחציתה בכוקר, ומחציתה בערב.

משנה ה:

ושלשת השערים שבצפון הם:

האחד, שער הניצוץ. וכמין אכסדרה היה, שהיו משני צידיו עמודים, ועליה היתה בנויה על גביו, והיא נקראת "בית הניצוץ", שהכהנים שומריין שם מלמעלה, בעליה, ואילו הלויים שומרים מלמטה, בפתח השער.

ופתח היה לו לבית הניצוץ שהיה פונה לחיל [שהוא השטח המוגבה, ממקום הסורג עד לחומת העזרה. עיין שרטוט] אך לא היה פתח מבית הניצוץ אל העזרה.

ושער שני לו בצפון, הוא שער הקרבן, שדרכו היו מכניסים את הקדשים ששחיתתן בצפון דוקא.

ושער שלישי לו בצפון, הקרוי שער בית המוקד.

משנה ו:

וארבע לשכות היו בבית המוקד, והם היו בקיטונות, כחדרים קטנים, והיו פתוחות לטרקלין, לאולם גדול.

שתים מהלשכות הדרומיות, היו בנויות בקודש, בתוך תחום העזרה, ושתים מהלשכות הצפוניות, היו בנויות בחול, מחוץ לתחום העזרה.

והטרקלין שבבית המוקד היה בנוי חציו בקודש וחציו בחול. וכדי להבדיל בין השטח הקדוש לשטח החולין היו בו ראשי פספסין,

חתיכות עץ בולטות מהכותל, כדי שיהיו מברדילין בין קודש לחול.

ומה [כמו: עבור מה] היו משמשות הלשכות?

הלשכה המערבית דרומית — היא היתה לשכת טלאי קרבן התמיד, שבה היו שוהים הטלאים לצורך בקורת ממומים במשך ארבעה ימים לפני הקרבתם.

הלשכה הדרומית מזרחית — היא היתה לשכת עושי לחם הפנים.

הלשכה המזרחית צפונית — בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון, שחיללום בהקריבם על המזבח קרבן לעבודה זרה.

הלשכה הצפונית מערבית — בה היה, ברצפתה, פתח שבו היו יורדים לבית הטבילה.

משנה ז:

שנים שערים היו לבית המוקד: אחד פתוח לד-ב לחיל, למשטח המוגבה שבין העזרה לבין הר הבית. ואחד שבדרום פתוח לעזרה.

אמר רבי יהודה: זה השער שהיה פתוח לעזרה — פשפש [פתח] קטן היה לו בכתלי השער, שבו היו נכנסין בכוקר, לפני פתיחת שערי העזרה, לבלוש את העזרה, כדי להווכח אם כל כלי השרת נמצאים במקומם.

משנה ח:

בית המוקד היה בנוי בצורת כפה עגולה. ובית גדול היה.